



## רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

**יצא לאור בתאריך:**  
יא' אדר תשע"ג

**פרשה:**  
פרשת תצוה – זכור

**כותרת:**  
גם "עיירות הפיתוח" זקוקות לנציג משלהם

**פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"**

הדברים על אחריות הכותב בלבד

# פרשת תצוה – זכור

## גם "עירות הפיתוח" זקוקות לנציג משלהם

השבוע מציינים בישראל את היארצייט של מנחם בגין. בארצות הברית זוכרים את בגין בעיקר כראש ממשלה שחתם על החוזה עם מצרים או שהפציץ את הכור העיראקי. אבל בישראל נחרתה דמותו בעיני הציבור בצורה אחרת לחלוטין.

מדינת ישראל הוקמה בעיקר על-ידי יהודים אשכנזים שעלו לארץ בשנות העשרים והשלושים של המאה הקודמת. הם "ייבשו את הביצות", הקימו את הקיבוצים ונלחמו למען הגנתה. מנהיגי היישוב היו אותם אנשים שבאו מ"מינסק ומפינסק". רק בשנות החמישים החלו להופיע בישראל יהודים מתימן, מצפון אפריקה, מרוקו, תוניס ואלג'יריה.

כאשר הם עלו לארץ ישראל, האשכנזים יושבי הארץ הוותיקים – היו המארחים שלהם, הבוסים הגדולים, ואילו יוצאי עדות המזרח היו ה"עולים החדשים". הוותיקים קיבלו את העולים וטיפלו בהם, אבל לא התייחסו אליהם כשווים מול שווים.

תופעה דומה היתה בארצות הברית כאשר היהודים הראשונים שהתיישבו במקום היו מגרמניה והם עשו פה חיל. כאשר החלה ההגירה הגדולה בתחילת המאה התשע-עשרה ויהודים מרוסיה ופולין החלו לבוא בהמוניהם לארה"ב, עזרו להם אחיהם היהודים מגרמניה להתאקלם במדינה, אבל בד-בבד הם התביישו בהם וכינו אותם בשם "הירוקים" ובכינויי גנאי נוספים.

אותו תהליך התרחש בישראל: האשכנזים הוותיקים הביטו על העולים החדשים מלמעלה למטה, וכתוצאה מכך נוצרו בישראל שתי קבוצות: האשכנזים שהחשיבו את עצמם מלומדים והם היו גם יותר מבוססים כלכלית. ולצדם התנהלה "ישראל השנייה" – אותם קבוצות שהתגוררו במעברות עולים ובשכונות מצוקה תוך חיי עוני מחפיר ודלות נוראה.

הפער הגדול הזה הוליד, כמובן מאליו, יחס של ניכור ואיבה בין שתי הקבוצות, בין המפלגה השלטת – שלא היה בה אף מזרחי אחד – לבין בני עדות המזרח שהרגישו תחושת קיפוח, ובצדק.

לתוך הסיטואציה הזאת נכנס מנחם בגין שגילה זיקה מיוחדת כלפי בני עדות המזרח אותם קירב וחיבב. הוא אהב לבקר אותם ולנאום בפניהם במעברות ובעיירות הפיתוח. הוא דיבר אליהם בגובה העיניים כשווה אל שווים. הוא לא התנשא עליהם אלא אהב אותם אהבה ללא תנאים, והם מצידם הרעיפו עליו אהבה בחזרה. היתה לו אהבת ישראל לכל יהודי.

כשהוא היה מופיע בכנסים שלהם, הם היו פוצחים בשירת "בגין מלך ישראל חי וקיים". ואכן, כשהוא נבחר לראש ממשלה הוא מינה כמה מיוצאי עדות המזרח לעמדות מפתח בממשלה, הוא מינה אותם לשרים וזקף את קומתם של בני עדות המזרח. בגין החזיר להם את הכבוד האישי שכל-כך היה חסר להם.

במהלך מערכת הבחירות השניה שלו, התקיימה עצרת גדולה בתל-אביב מטעם מפלגת העבודה. בפני ההמונים שנכחו בעצרת הופיע בדרך, והוא התבטא על מפלגתו של בגין – מפלגת הליכוד – שהיא מאוכלסת ב"צ'חצ'חים" – זהו כינוי גנאי ליוצאי עדות המזרח. הבדרן הוסיף ואמר ש"הצ'חצ'חים" הללו לא השתתפו ולא נלחמו במלחמות ישראל, וכאן בכיכר – בעצרת של מפלגת העבודה – נמצאים עכשיו המפקדים והלוחמים האמיתיים למען המדינה.

המחרת, באותה כיכר, התקיימה עצרת של מפלגת הליכוד, ומנחם בגין הופיע בפני הקהל. בנאומו הוא הגיב על האמירה ש"הצ'חצ'חים" לא נטלו חלק במלחמות למען הארץ. הוא אמר שהוא רוצה לשתף את הבדרן ולספר לו מי הם למעשה הלוחמים האמיתיים. הוא חזר בנאומו שלוש שנה אחורה לימי המנדט, כאשר הבריטים שלטו בארץ והיו תמיד בצד של הערבים. באותה תקופה הוקמו ארגוני מחתרת שמטרתם היתה להבריא את הבריטים מישראל. הם פעלו בדרכי טרור והפציצו מפקדות של הצבא הבריטי וכן משרדי ממשלה בריטיים וכדו'.

כמובן שהמשטר הבריטי רדף את אנשי המחתרות הללו עד חורמה. בחורים יהודים רבים נתפסו, כאשר חלקם קיבלו גזר דין מוות והועלו על הגרדום שהיה למעשה עונש מוות בתליה רח"ל.

מנחם בגין, שהיה מפקד מחתרת האצ"ל, חזר בנאומו לסיפורם של שני בחורים, אחד בשם משה ברזני, והשני מאיר פיינשטיין. הראשון יוצא עיראק ומשנהו מליטא. שניהם קיבלו עונש מוות ובאחד הימים הודיעו להם שלמחרת בבוקר עומדים להוציאם להורג. כמה ימים קודם לכן הם החליטו שהם מעדיפים למות בעצמם, ולא לתת לבריטים את ההזדמנות להוציא אותם להורג.

בדרך-לא-דרך חבריהם הבריחו להם לתוך הכלא שני רימונים, ובאותו לילה – כמה שעות לפני תוכנית הוצאתם להורג ע"י הבריטים – הם התחבקו האחד עם השני והניחו ביניהם את הרימון שהתפוצץ בעוצמה. למחרת הם נקברו בהר הזיתים.

בגין הזכיר בנאומו את הסיפור הזה וקרא בפאתוס המפורסם שלו: האחד היה אשכנזי והשני ספרדי, שניהם יחד נלחמו שלובי-זרוע למען העם ולמען הארץ. זה לא משנה אם המוצא הוא אשכנזי או עיראקי, שניהם יהודים, אחים, לוחמים...

בסוף ימיו ביקש בגין להיקבר לא בחלקת ראשי הממשלה בהר הרצל, אלא דווקא בהר הזיתים ליד אותם שני 'הרוגי מלכות', האשכנזי והספרדי.

השבוע אנחנו קוראים על בניית המשכן. כאשר בנו את המשכן, הקב"ה הורה למשה לערוך "שלוש מגביות" (רש"י ריש פרשת תרומה). מגבית אחת שבה כל אחד תרם מחצית השקל, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". את המטבעות הללו התיכו ומהם יצקו את האדנים למשכן, זה היה היסוד שהחזיק את קירות המשכן, ובתרומה הזאת הקב"ה רצה שכולם יהיו שווים.

לאחר מכן שוב אספו מחצית השקל מכל יהודי. המטבע הזאת ניתנה כתרומה שנתית למימון הקורבנות שהוקרבו בבית המקדש במשך כל ימות השנה. גם בתרומה הזאת הקב"ה רצה שכולם יהיו שווים, על-מנת שכל יהודי ירגיש שיש לו חלק שווה בקרבן התמיד שמקריבים בשם כולם פעמיים ביום. את מחצית השקל הזה היו אוספים כל שנה בחודש אדר.

אבל אחרי הכל, היו צריכים לבנות את המשכן עצמו, ולשם כך נוצר הצורך במגבית אמיתית. זה אמנם יפה מאד שכולם תורמים בשווה ובצורה אחידה, אבל ממחצית השקל לא בונים משכן לה'. לכן הקב"ה עשה את המגבית הגדולה שעליה קראנו שבוע שעבר, בתחילת פרשת תרומה, שבה הקב"ה מצווה "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" – כל אחד יתרום לפי יכולתו.

ואכן היתה התעוררות בקרב עם ישראל ותוך יומיים בלבד כיסתה המגבית את כל צרכי המשכן, עד כדי כך שאנחנו קוראים בפרשת ויקהל שמה צוה להעביר קול במחנה שלא יביאו תרומות נוספות.

אבל כאן התעוררה בעיה: בכל חברה, כידוע, יש את האנשים העשירים יותר ואת אלו שפחות. יש את אלו שתרמו זהב ויש את אלו שתרמו נחושת. העובדה הזאת יצרה מצב שלא כולם היו שווים, וייתכן שיהיו אנשים בקרב העם שירגישו פחות קשורים ורצויים במשכן ואולי הם גם ירגישו פחות חשובים בעיני הקב"ה, שכן הם תרמו פחות כסף לשם בניית המשכן.

כדי למנוע את התחושה הזאת, הקב"ה מינה שני אנשים שהם יהיו אחראים על כל פרוייקט הבניה של המשכן; האחד היה בצלאל אחיינו של משה רבינו, הוא נמנה על העילית החברתית ומהמשפחה החשובה והמיוחסת ביותר בעם ישראל, וביחד איתו הוא מינה מישהו משבט דן. גם בעם ישראל – כמו בכל חברה טבעית – לא כולם עמדו באותה עמדה חברתית. שבט לוי, כידוע, היו הכהנים והלוויים. בני שבט יהודה היו השבט של המלכים, וברור שהיתה להם תחושת חשיבות מיוחדת יותר מבני שאר השבטים האחרים.

ויתרה מזו: ליעקב אבינו היו ארבע נשים, שתי האחיות רחל ולאה, ושתי השפחות בלהה וזלפה. כבר בתחילה זלזלו בני לאה בבני השפחות עד שיוסף לא יכול היה לסבול את התופעה הזאת. זו היתה אחת הסיבות לקרע הגדול שהתחולל בין יוסף לאחיו. ובלשון רש"י: "את בני בלהה... לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן" (בראשית לז, ב).

משה רבינו בהוראתו של הקב"ה מינה לפרוייקט של בניית המשכן את אהליאב בן אחיסמך למטה דן כנציגם של "עיירות הפיתוח", וכפי שרש"י מבאר: "אהליאב משבט דן, מן הירודין שבשבטים, מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל" (שמות לה, לד).

המנהג הוא שבערב פורים תורמים שלושה חצאי דולר לצדקה, זכר למצות מחצית השקל. כולם מוזמנים לבוא קצת יותר מוקדם לקריאת המגילה, יהיה לנו כאן בבית הכנסת מספיק מטבעות של חצי דולר עבור כל אחד שירצה לזכות בהזדמנות של קיום מנהג "מחצית השקל".

(מיוסד על שיחת ש"פ ויקהל תשמ"ו – 'התוועדות' תשמ"ו כרך ב עמ' 679).

**פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"**

הדברים על אחריות הכותב בלבד